

Pere Alzina: “Quasi no s'han estudiat els diversos segles d'influència catalana a Malta”

Autor: Marc Codinas/ Pere Alzina
Data de publicació: 05-04-2022

Pere Alzina té estudis en Biologia i s’ha especialitzat en Zoologia i en Gestió Ambiental. Amb motiu d’un viatge que va fer a l’illa de Malta el març de 2010, va trobar tot de sorpreses lingüístiques que el van encuriosir. Malgrat els cinc segles d’influència catalana en aquest petit estat europeu, ningú no havia estudiat, fins llavors, el pes del català en el maltès. Arran d’això va voler investigar la influència de la nostra llengua en els noms dels ocells observats a l’illa. Parlem amb ell amb motiu de la seua conferència 'La influència del català en el maltès revelada a través dels noms dels ocells' a les Aules d’Extensió Universitària de la Universitat de Lleida. Entrevista d'En Marc Codinas el 3 d'abril del 2022 per al suplement dominical Lectura del diari 'Segre' de Lleida.

El maltès és una llengua semítica, de la mateixa gran família que, per exemple, l’àrab o l’hebreu. No obstant l’alfabet és llatí i les llengües romàniques hi han influït en gran part.Tot i això, la influència del català a l’illa no ha estat pràcticament estudiada, malgrat els lligams històrics i culturals existents entre ambdós territoris. En Pere Alzina, gran amant de l’ornitologia i coneixedor de moltes de les llengües romàniques, va iniciar un estudi comparatiu per tal de determinar quin és el pes del català en la llengua maltesa. Abarca bàsicament els ocells, però el seu autor assegura que és extensible a molts altres camps.

Com es va interessar a estudiar la influència del català en els ocells anomenats en maltès?
Va ser fruit de l’atzar. Tinc una dèria irrefrenable per Europa, i Malta és un dels pocs estats europeus en el qual mai no hi havia estat. Vaig anar-hi amb xancleta i calça curta i, coneixedor que l’illa va pertànyer un temps a la nostra corona, vaig estar atent a les traces de catalanitat que altra gent ja m’apuntava. L’espurna que va encendre la investigació va ser el llibre Where to watch birds and other wildlife in Malta. Hi vaig trobar moltes semblances en la manera

d'anomenar els ocells en maltès i en català. Per exemple, a l'ànec collverd li'n diuen kuluvert, al rossinyol rozinjol i a l'esparver sparvier, entre d'altres. Arran d'això vaig escatir els vincles entre Malta i Catalunya.

Però el maltès i el català tenen ben poc a veure...
El maltès és una llengua semítica, com l'àrab o l'hebreu. Però tots els lingüistes estan d'acord que té un alt percentatge de lèxic romànic. El problema és que fins ara no s'ha contemplat el català com a possible influència en el seu lèxic, malgrat les relacions que hi ha hagut al llarg de la història entre ambdós territoris.

Segons aquesta premissa, la influència hauria de fer-se palesa en molts altres camps, no?
Els ocells eren un mer pretext per iniciar aquesta investigació, que és extensible a molts altres àmbits. No tinc temps infinit. Cal tenir en compte que Malta va ser durant més de 200 anys una possessió catalana, i uns altres 50 hispànica a través de la nostra corona. Així mateix, va estar regida durant 268 anys pels Cavallers de Malta, una quarta part dels quals eren de parla catalana.

Què el fa determinar que un nom d'au és català i no d'una altra llengua?
En l'estudi hi vaig dirimir dos tipus d'influència: la segura i l'altament probable. Així, vaig determinar com a mots segurs quan en cap altra llengua hi ha semblança, com per exemple el bitxac, que en maltès és bucaqq, en italià saltimpalo, en anglès stonechat, i en castellà tarabilla. I com a mots probables, els que són similars en diverses llengües romàniques, com són el rossinyol, la cigonya o l'esparver. Ara bé, per un tema de probabilitat, si França ha governat l'illa dos anys, Itàlia mai, i Catalunya hi ha tingut influència durant diversos segles, doncs és molt més probable que vingui del català, tot i que no es pot demostrar.

De quin grau d'influència estem parlant, pel que fa als noms d'aus?
De les 167 espècies que actualment s'han vist i observat a l'illa, és a dir, des de les espècies autòctones fins a l'oca que viatja fins a la tundra russa i s'hi atura per descansar, fins a un 17% –un 8% segur i un 9% probable– tenen origen català. Sempre remarco que, per entendre la magnitud de l'estudi, l'hem de contextualitzar entre els segles XIII i XVI. Segurament es coneixien moltes menys espècies, ja que, tenint en compte que fins a l'època de la Il·lustració no es va popularitzar l'estudi de les aus, calculo que no se'n devien conèixer gaire més de mig centenar. En aquest sentit, el percentatge d'influència llavors es dispara.

Ha tornat a visitar Malta després d'haver fet la investigació?
Sí. Moltes coses que m'havien passat desapercebudes llavors, després ja no. És la perspectiva amb què observes la realitat. I parlo de plats de la seua gastronomia així com de molts cognoms.

On es pot trobar l'estudi? Quina repercussió ha tingut?
Ha estat publicat a diverses revistes i és al repositori d'articles acadèmics de l'Institut d'Estudis Catalans a través de la Societat Catalana de Terminologia. El treball és lingüístic, però relliga història i ocells. La productora Altervideo està buscant finançament per tal de fer un documental sobre la petjada catalana a l'illa.

Em pot anomenar més ocells que creu que tenen origen català?
I tant. El verdum en maltès es diu verdun, la gavina seria la gawija i l'estornell és sturnell, cosa que també demostra que la influència és del català oriental i no pas del que es parla aquí a Ponent.

Comenta que s'han fet molt pocs estudis respecte a la influència del català a l'illa.
Perquè s'entengui, tot i que hi ha diversos segles de petjada catalana a Malta, l'enciclopèdia britànica amb prou feines si l'esmenta, mentre que dedica un capítol sencer a l'etapa de Napoleó, que va durar un parell d'anys. Penso que s'hauria d'investigar l'herència catalana al Mediterrani. No des d'una perspectiva identitària ni supremacista, sinó per conèixer la realitat, des d'una òptica escèptica i neutral i independentment de si ens agrada o no.

Per Marc Codinas Benseny

Enllaç:

https://www.segre.com/noticies/lectura/entrevista/2022/04/03/pere_alzina_quasi_no_han_estudiat_els_diversos_seglesinfluencia_catalana malta_166704_1678.html?